

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Universus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disputatio XIX. De quibusdam actibus Intellectus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

DISPUTATIO XIX.

De quibusdam actibus Intellectus.

SECTIO PRIMA.

De cognitione intuitiva, Abstractiva, & Quidditativa.

I.
Cognitio
abstractiva
duplex.

Cognitio Abstractiva vel est cognitio abstractiva ab existentia rei pro ulla differentia temporis, ut cognitio de alio mundo possibili; vel, licet feratur in rem ut existentem, non tamen illam cognoscit in se, sed in alio. Hac ratione omnis conclusio est cognitio abstractiva, quia fertur in objectum, non immediate cognitum in se, sed per premissas prius cognititas: sic quando videndo accidens, per illud jam visum cognoscimus substantiam, cognitio illa substantiae non est intuitiva, sicut cognitio accidentis, sed abstractiva.

II.
Ad cognitionem
intuitivam
duo requiruntur.

Hinc inferitur, ad cognitionem intuitivam duo requiri, & ut sit de objecto existente, ut existente pro aliqua differentia temporis, praesentis scilicet, praeteriti, aut futuri; & ut cognoscatur res illa in se immediate, & non in alio prius cognito. Cognitio ergo quam habuit Deus ab aeterno, rerum futurarum, & quam modò habet praeteritarum, est intuitiva; est enim immediata; & de rebus pro aliqua differentia temporis existentibus. Et idem est de actu quo Angelus res intuetur: imò & de cognitione quam habemus accidentium sensibus perceptorum.

III.
Eadem cognitio
potest
esse intuitiva,
&
abstractiva
respectu
diversi
objecti.

Infero secundò, eandem cognitionem posse esse intuitivam & abstractivam saltem respectu diversorum objectorum, ut visio beatifica quae beatus videt Deum, & creaturas aliquas possibiles in Deo: hæc, inquam, visio est intuitiva respectu Dei, abstractiva respectu illarum creaturarum. Idem est de omni actu naturali, quo Angelus videt effectum in causa existente. Ex quo à fortiori inferitur, non repugnare ut simul sunt in eodem intellectu duo actus, alter intuitivus, alter abstractivus, circa idem objectum: imò de facto ita frequenter contingit, ut dum Angelus videt se intuitivè, & simul abstractivè se cognoscit in suis effectibus.

IV.
Dum quis
se conspicit
in speculo,
est visio intuitiva.

Quæres, cum quis se intuetur in speculo, sitne visio illa intuitiva, an abstractiva? Qui asserunt, dum Petrus ex. gr. se aspicit in speculo, non terminari visionem illam immediate ad Petrum, sed ad imaginem quandam illius in speculo efformatam, dicunt visionem esse abstractivam. Nos verò, qui asserimus visionem illam non ferri ad imaginem, vel idolum Petri in speculo efformatum, cum nihil ibi sit præter ipsam speciem impressam, sed immediate terminari ad ipsum Petrum, consequenter affirmamus visionem illam reflexam esse æquè intuitivam, ac est ipsa visio directa. Imò existimo etiam actum, quo quis recordatur Petri mortui, esse dicendum intuitivum, cum immediate feratur in Petrum, ut pro sua differentia temporis existentem.

Actus, quo
quis recordatur
Petri mortui
est intuitivus.

V.
Visio materialis
construenda
destructo
objecto
est intuitiva.

Quæres secundò, posito per possibile, vel impossibile quoddam Deus conservaret sensationem externam, visionem ex. gr. destructo objecto, utrum illa visio foret intuitiva? Resp. quoad præcipuum quod dicit visio intuitiva, esset; esto enim hic objectum destrueretur, adhuc est visio objecti existentis, id est, ex natura sua est talis conditionis, ut petat connaturaliter loquendo existentiam objecti pro eo tempore: un-

de potest intellectus ex vi illius colligere existentiam objecti, sicut visio accidente colligere potest existentiam subjecti, etsi divinitus existere sine illo accidens possit.

In eo ergo differt hæc visio ab omni cognitione abstractiva, quod abstractiva non petat naturaliter loquendo existentiam sui objecti, sed ex natura sua abstrahat ab illius existentia. Dicunt tamen aliqui, & à cognitione probabiliter in eo casu non fore visionem illam intuitivam adæquatè, sed inchoatè tantum, & in potentia proximè: visionem enim completè intuitivam includere dicunt quid extrinsecum, nempe existentiam objecti.

Quoad cognitionem quidditativam: latius patet cognitio intuitiva, quam quidditativa; quando enim quis videt colorem à longè, visio illa est intuitiva, utpote immediate habita per propriam speciem illius coloris, non tamen quidditativa, quia nimirum ex vi illius visionis non potest quis directè dicere quid illud sit quod videt, sed solum confuso quodam modo illud cognoscit.

Nec etiam quævis cognitio perfecta est quidditativè: licet enim quis perfectè cognosceret animal in homine, non cognosceret hominem quidditativè, quia per cognitionem quidditativam cognoscitur ultima rei differentia, ita ut possit quis certò dicere, est Petrus, est Paulus, est hoc, vel illud individuum, &c. Nec etiam quævis cognitio quidditativa est cognitio quidditativa si propriè loquamur: cognitio enim quidditativa est omnis cognitio, quæ quovis modo attingit entitatem rei, quævis tamen ejusmodi cognitio non est quidditativa.

Cognitio ergo quidditativa est illa, per quam clarè & distinctè cognoscitur essentia, seu quidditas alicujus rei, ita ut ex vi hujus cognitionis dicere possimus quid res illa sit, & eam ab omnibus aliis discernere. Ad hoc autem ut cognitio aliqua sit quidditativa, vel debet esse immediata, clara, & intuitiva rei in seipso, vel saltem in ejus causâ efficiente magis principali, in qua formaliter vel eminenter continetur. Ratio est, quia communis sententia docet debere cognitionem quidditativam haberi per medium saltem æquè perfectum atque est ipsa res, quia in medio & per medium cognosci debent omnia ejus prædicata & perfectiones: unde sicut non potest effectus produci à causâ adæquatè imperfectiore, ita nec in tali, & per talem perfectè cognosci: nec enim per illam plus videri potest illius effectus, quam in se habet causa. Imò nec definitio hominis habita à posteriori per effectus est cognitio quidditativa illius, licet sit perfectissima cognitio quidditativa. Siquis autem velit hanc dici cognitionem quidditativam, quia est perfecta cognitio quidditativa, saltem specificæ, est tamen omnium infima & imperfectissima.

SECTIO II.

De scientiâ subalternante, & subalternatâ.

Quoad scientiam subalternantem & subalternatam infinita est confusio, totaq̃uelis tandem recidit in quæstionem de modo potius loquendi, quam de re. Fusè hac de re disputat P. Fonseca 4. Met. c. 1. Val. 1. p. d. 6. & Hurt. in Proo. Met. sec. 8.

Notandum.

SECTIO III.

An idem actus supra se possit reflectere.

Quoad cognitionem reflexivam, seu actum reflectentem supra seipsum, non videtur dubium quin dari possit actus qui saltem confusè supra se simul cum aliis reflectat, ut cum quis dicit, *omnis actus intellectus est spiritualis: omnis actus creatus est accidens, qualitas, &c.* intra quæ objecta includitur ipse actus nunc elicitus. Respondere quis posset, in hac & similibus propositionibus esse suppositionem accommodam, vel ut loquuntur Dialectici, qualis est in hac propositione, *quod tegis omnia calum*; nempe, præter se: ita etiam hic actus, *omnis actus intellectus est spiritualis, omnis actus intellectus creatus est accidens, qualitas, &c.* dici inquit, posset, hoc actus præscindere à seipso. Sed contra, nam propositio illa, *quod tegis omnia calum*, non est simpliciter & in totâ latitudine vera, & propterea adhibenda est suppositio accommoda; aliæ verò propositiones sunt absolute & simpliciter veræ in totâ latitudine: quare in iis non est necessaria ejusmodi suppositio.

Probatur secundo: ponamus Deum revelare, & Ecclesiam definire omnem actum intellectus creati esse rem creatam, dependere à Deo, &c. actus quo hoc definiret, & diceret, *omnis actus intellectus est spiritualis*, habet se aliquo modo pro objecto: patet consequentia, esset hæreticus qui postea negaret actum illum esse rem creatam, aut dependere à Deo, ergo ille actus continetur sub objecto adæquato istius actus, nec enim esset hæreticus nisi qui negaret aliquid quod alia propositio affirmabat, ergo alia affirmabat actum illum, nempe se esse rem creatam, & dependere à Deo, ergo habebat se pro objecto. Idem est de aliis infinitis propositionibus universalibus, ut, *nulla creatura*, seu, *nullus actus creatus fuit ab æterno*, quæ propositio est de fide, cum de fide sit omnia esse creata in tempore: ite de hac, *omnis actus finitus est creatura*, hæ enim & similes propositiones supra se simul cū aliis reflectunt.

Difficultas ergo præcipua est, num dari possit actus aliquis, qui clarè supra se reflectat. In primis, actus, quo Deus omnia clarè cognoscit, esse ejusmodi est certum, cum unus & idem actus realiter cognoscat omnia, ergo & se. De actu creato major est difficultas, & plurimi recentiores negant posse dari actum, qui clarè supra se reflectat, ac se cognoscat, quia, inquit, esset principium effectivum sui. Sed contra, hoc argumentum etiam probaret nō posse dari actum qui confusè se cognoscat, & supra se reflectat, cujus tamen contrarium jam ostensum est sæpius contingere. Resp. ergo duplex esse objectum, *motivum, & terminativum*, non ergo est necessarium ut omne objectum sit motivum, seu efficiat actum à quo cognoscitur, sed sufficit ut illum terminet.

Unde nec omne objectum est prius cognitione; ut constat in cognitione Divinâ, tum respectu sui, tum rerum possibilium. Imò esto in aliis objectis verum foret, esse illa priora aliquo modo cognitionibus, & valere hanc causalem, ideo cognoscuntur, *intuitivè quia sunt*, non è contrâ; in actu tamen reflexivo sunt simul, convertunturque subsistendi consequentiâ hæc duo, *ideo altus reflexus cognoscitur quia est, & ideo est quia cognoscitur*; cum ipsum *cere*, & esse ipsius sit à seipso cognosci: realiter enim sunt eadem in hoc actu cognoscere & cognosci.

Dices, causam remotam esse naturâ priorem effectui; cum ergo species sit causa immediata actus, & objectum causa speciei, tandem sequitur objectum fore causam actus, & consequenter sui, cum ipse a-

II. Notandum, variis modis posse scientiam unam subordinari alteri: primò, quando idem est utriusque objectum, vel potius subiectum, ita tamen ut scientia subalternata superaddat differentiam quandam accidentalem: sic Musica subordinari dicitur Arithmetica, quod licet utraque agat de numeris, Musica tamen superaddat differentiam accidentalem, nempe sonum, & disputat de numeris sonoris, seu prout peculiariter reperiuntur in sono.

III. Secunda subalternatio est, cum principia unius scientiæ vel desumuntur ab alia, vel in illâ demonstrantur, sive id fiat ostensivè, ut ajunt, sive per impossibile. Ostensivè medicina subordinari dicitur physica, juxta illud, *ubi desinit physicus, incipit medicus*; à priori enim vel posteriori probantur ejus principia à physica; dum namque morbis calidis frigida, frigidis calida medicamenta apponit, rationem illius desumit probatam, & ostensam in Physica; quia scilicet calor & frigus sunt contraria, & in gradibus intensis ex eodem se invicem subiecto expellunt: ex quo principio deducunt Medici, quas herbas & medicamenta, id est, quantum in se habentia caloris aut frigoris virtualis, his vel illis morbis curandis applicare debeant.

IV. Aliquando verò probantur principia vel conclusiones alicujus scientiæ per reductionem ad impossibile, ut si quis concederet duas propositiones contradictorias simul esse veras, convinceretur deducendo ipsum ad principium illud Metaphysicū, nempe, *Impossibile est idem simul esse, & non esse*. Hoc pacto Logica, imò saltem generali quadam ratione omnes scientiæ subordinantur Metaphysicæ, cum nulla sit in cujus materiâ non possit contingere ut explicite vel implicite concedantur duo hujusmodi contradictoria: quod si contingat, recurendum necessitiò ad illud principium Metaphysicum. Præcipue tamen & peculiari modo subordinatur Logica Metaphysicæ, utpote cujus totū artificium, & forma syllogistica in hoc principio fundatur, ut latè in Logica ostensum est.

V. Tertiò dicitur una ars vel scientia subordinari, aut subalternari alteri, quando scilicet cum quodâ ordine mediâtè vel immediâtè habent eundem finem. Sic ars fræno-factoria subordinatur equestri; utraque militari. Imò aliquando dicuntur subordinari & subalternari aliquæ scientiæ, quando non cum quodam ordine inter se, sed solum concomitanter se habent ad finem aliquem: sic philosophia naturalis & moralis subordinari sibi invicem dicuntur, quia utraque spectat beatitudinem hominis naturalem, tenduntque hæc practicè, illa speculativè ad eundem finem.

VI. In hac quæstione certitudo exigua est, confusio infinita, si singula quis minutatim velit discutere: quare præstat pauca clarè dicere, quàm multa confusè, præsertim cum parvi momenti res sit, & penè de voce. Quod ergo hic est de re, jam dictum est, nempe, tot modis artes & scientias se invicem juvant: quoniam autem ex his modis propriè dicatur subalternatio, quæstio est de modo loquendi.

VII. Propriissime itaque dicitur scientia illa subalternari, seu subordinari alteri, quæ vel ab eâ desumit principia, vel cujus præmissæ sunt conclusiones alterius priori ex his modis Logica propriè subalternatur Metaphysicæ, hæc proinde respectu illius est scientia subalternans; posteriori modo, medicina subalternatur physica, & hæc respectu illius similiter est subalternans. Hoc sensu dicitur communiter, ut supra notavimus, *ubi desinit physicus, incipit Medicus*. Solum addo, contingere posse, ut duæ aliquæ scientiæ sibi invicem sub diversâ ratione subalternentur. Et hoc de re confusissimè sit satis.

Possit actum
confusè su-
pra se re-
flectere, non
est dubium.

Quare in
hac proposi-
tione, Om-
nis actus
creatus est
accidens,
quod tegis
omnia calum,
non sit sup-
positio ac-
commoda.

Ostenditur
ulterius
dari posse
actum supra
se confusè
reflecten-
tem.

III.
Negant
multi posse
actum ali-
quem clarè
supra se
reflectere.

Contrariū
est probabi-
lius.

IV.
Omne objec-
tum est
prius cogni-
tione.

In actu
flexivo idem
est cognos-
cere & cognosci.

V.

Non omne
objectum
producit
speciem sui.

Actus hic sit objectum sui, sicque erit natura prior se. Resp. non omne objectum necessarium producere speciem sui, sed infundi subinde species sine concursu objecti: quo in casu objectum nec mediate nec immediate esset causa actus, & consequenter nec sui. Deinde, actus representantes negationes & Chimæras non causantur ab objectis, nec media-

te, cum negationes & Chimæra non possint producere speciem sui; ergo omnis actus non causatur mediate vel immediate ab objecto. Nec etiam dicitur actus semper relationem ad objectum, sicut nec principium producens ad effectum, quando scilicet idem vel producit vel cognoscit se; relatio enim semper est ad aliud.

Actus non
dicitur semper
relationem
ad ob-
jectum.

DISPUTATIO XX.

De Comprehensione.

SECTIO I.

Generalia quadam circa Comprehensionem.

I.
Non quævis
clara visio
est compre-
hensio.

Quo sensu
Beati di-
cantur
comprehen-
siones.

II.
Compre-
hensio tri-
plex.

Vulgaris

Stricta.

Strictissima.

III.
Compre-
hensio alia
actualis,
alia habi-
tualis.

Quid re-
quiratur
ad compre-
hensionem
causa libe-
re.

IV.
Virium ad
comprehen-
sionem re-
quiratur.

Cognitio comprehensiva ut sit propriè talis debet in primis esse clara & quidditativa, unde actus fidei & opinionis hoc nomine à ratione veræ comprehensionis excluduntur. Nec etiam quævis clara & intuitiva cognitio objecti est propriè comprehensiva, sic enim visio beatifica vocatur subinde comprehensio, unde de se ait S. Paulus ad Philip. 3. sequor autem si quo modo comprehendam, & Beati vocantur comprehensores, licet hoc alio modo explicari possit, nempe ut comprehendere illic idem sonet, ac finem ultimum intentum consequi, vel ad metam pertingere, ut optime notavit S. Tho. 1. p. q. 12. ar. 7. ad primum. Visio tamen beatifica non est comprehensio propriè dicta, ut constabit ex dicendis sect. sequente.

Comprehensio triplex est vulgaris, stricta, & strictissima; vulgaris comprehensio est, quæ res aliqua cognoscitur, & termini & effectus, quos respicit naturaliter, cognoscuntur generatim, id est ita ut cognoscat quis rem illam esse talium effectuum productivam: non tamen est necessarium ut effectus hi & termini perfectè cognoscantur. Comprehensio stricta est, quæ res cognoscitur ac termini omnes & effectus ejus ligillatim, & in particulari, ita ut nihil eorum, quæ ad rem illam spectant, lateat cognoscentem. Tertia demum & strictissima est, quæ res cognoscitur quantum cognoscibilis, non extensive tantum, ut in comprehensione stricta, sed intensive, seu ita ut modus cognitionis sit modus objecti. De quâ sect. sequente.

Comprehensio alia est actualis, alia habitualis, seu virtualis. Actualis est actus aliquis quo cognoscuntur illa omnia, quæ spectant ad comprehensionem rei. Habitualis comprehensio est vis quadam in actu primo, quæ possit quis licet non simul, saltem divisivè cognoscere omnes effectus, connotata, & terminos alicujus causæ: quando ergo habet quis virtutem in actu primo hæc omnia cognoscendi, dicitur habere comprehensionem virtutalem. Ad unam tamen vel alteram comprehensionem, habituales scilicet vel actuales non requiritur ut cognoscantur effectus liberi existentes, cum ut cognoscatur causa libera perfectè non requiratur magis cognosci effectum illius ut existentem, quam ejus carentiam, sed sufficit cognosci habere causam illam virtutem tales vel tales actus in particulari exercendi, & omittendi.

Quæres utrum ad comprehensionem requiratur ut cognoscatur effectus & termini supernaturales, quos causa ut elevata respicit? Dico ad comprehensionem vulgarem non requiri, cum omnes com-

muniter supponant posse Angelum naturaliter comprehendere aquam, vel lapidem, & tamen naturaliter cognoscere non potest utrum sint productiva gratiæ necne, cum naturaliter scire nequeat gratiam, & effectus supernaturales. Utrum autem ad comprehensionem perfectam requiratur etiam, ut illi termini cognoscantur non ita constat. Mihi probabilis videtur requiri, nam per se loquendo arguit majorem perfectionem posse elevari ad humilissimi effectus, quam non posse: quo enim perfectiores sunt effectus, etiam supernaturales, eo major censetur virtus causa.

Difficultas præcipua in hac questione est, utrum qui rem quampiam, & omnia quæ in eâ formaliter & eminenter continentur sciret, eam comprehenderet: quam propterea fusius hic discutimus. Quia verò res in particulari aliquo exemplo clarius constabit, quàm si solum dicitur in genere, quæstionem circa Dei peculiariter cognitionem proponemus.

SECTIO II.

Anqui Deum, & omnia quæ in eo formaliter & eminenter sunt, cognosceret, Deum comprehenderet.

Deum ab intellectu creato nec de potentia absolutâ comprehendi posse, tanquam indubitatum suppono ex primâ parte, ubi communis Theologorum sententia id hinc certum esse asserit: & licet P. Valqu. 1. p. d. 52. contendat non esse hoc de fide, ob summam tamen Doctorum hæc in re consensionem, variaque Scripturæ testimonia, quæ Deum frequentè dicunt esse incomprehensibilem, temerarium saltem esset asserere Deum ab ullâ creaturâ posse comprehendi.

Prima ergo sententia affirmat actum illum, qui Deum & omnia quæ in eo formaliter & eminenter sunt, cognosceret, fore Dei comprehensionem, ac proinde ejusmodi actum creaturæ communicari non posse: ita D. Bonav. in 3. d. 14. ar. 2. q. 3. Capreol. ibid. q. 2. ar. 3. & in 4. d. 49. qu. ult. ar. 3. Ferrar. 3. contra Gen. c. 56. Cajet. 3. p. quæst. 10. ar. 2. Sotus in 4. d. 49. qu. 3. art. 3. Molina 1. p. qu. 12. ar. 7. & 8. Suarez 1.2. de Deo uno c. 26. & 3. p. tom. 1. d. 26. f. 3. Valquez 1. p. d. 53. c. 4. Arrubal 1. p. d. 27. num. 8. Hurtad. hic d. 10. f. 3. n. 34. Monæus d. 2. c. 9. ex eo capite id affirmat repugnare quod visio illa in Deo non possit videre seipsam: quod etiam docet Hurt. citatus, & ex recentioribus non pauci.

Secunda sententia è contrâ asserit, etiam si homo aliquis, vel Angelus Deum videret, & omnia quæ in eo formaliter & eminenter sunt ex vi hujus visionis cognosceret, Deum nihilominus non comprehenderet: ita Magister in 3. d. 14. §. Quibus respondentes. omnia ad Alensis 3. p. q. 13. n. 7. Greg. in 1. d. 44. qu. 22. Durand. in

V.
Præcipua
difficultas
circa com-
prehensionem.

I.
Certum est
Deum ab
intellectu
creato com-
prehendi
non posse.

II.
Prima sen-
tentia affi-
rit actum,
quo quis
Deum, &
omnia in
eo cognos-
ceret, fore
comprehen-
sionem.

III.
Secunda
sententia
negat
actum, qui
Deum, &
omnia ad
eo cognos-
cet.